

Soru-Cevap

Soru: *Ne oldu da İran, kendi toprakları dışında Türkiye’de uranyum zenginleştirmeyi tekrar kabul etti ve bu hususta Brezilya ve Türkiye ile bir anlaşma imzaladı?*

Cevap: Son günlerde Avrupa’nın nükleer programı sebebiyle İran’a sert yaptırımlar uygulanmasına dönük baskıları şiddetlendi ve yeni İngiliz hükümetinin gelmesiyle bu baskılar arttı. Hatta İngiliz hükümeti, askeri eylemlerde bulunmakla tehdit etti. Tabii ki İngiltere, bunu tek başına yapmayacağı için onun tek amacı Amerika’yı İran ile bir gerilim içine sürüklemektir. Nitekim İngiltere Dışişleri Bakanı William Haigh, görevini devralmasının üç gün sonrasında ilk dış ziyaretini Amerika Birleşik Devletleri’ne yapmıştır. Zira o, “Amerika Birleşik Devletleri ile olan özel ilişkisini teyit etmek için İngiltere dışişleri bakanı olarak ilk ziyaretini Washington’a yapmayı tercih ettiğini” tekit etmiştir. [eş-Şark-ul Avsat/15.05.2010] Zira geçenlerde İngiliz Avam Kamarası üyelerinden bir gurubun yayınladığı raporda iki taraf arasındaki özel ilişkilerden kaygı duyulduğuna dikkat çekilmişti. Böylece William Haigh, bu ilişkinin önemini ve İngiltere’nin buna ihtiyacı olduğunu vurgulamış oldu.

Haigh, İran’a baskı yapılacağı sözü verdi ve Amerika’nın tutumu ile hemfikir olduğunu ifade ederek şöyle dedi: “Hükümetim İran’a karşı sert kararlar ve yaptırımlar alması için Avrupa Birliğini ikna etmeye çalışacaktır.” Ve şöyle ekledi: “Bizler İran’ın nükleer programı ve Güvenlik Konseyinin kararının uygulanması için güçlü tek bir mesajın verilmesi gerektiği hususunda müttefikiz. Bunun ardından Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği tarafından bu gibi bir kararın izlenmesine yönelik kararlı bir hareketliliğin olduğunun tekidi hususunda anahtar rol oynayacaktır.” [eş-Şark-ul Avsat/15.05.2010] İşte Haigh’ın, ilk aşama olarak İran’a yönelik yaptırımların arttırılmasını talep etmesi, askeri bir eyleme dönük devletlerarası bir meşruiyet oluşturmaya öncülük edecektir. Zira o, şöyle demiştir: “Gelecekte askeri bir eyleme destek vermeyi dışlamamakla birlikte buna yönelik bir çağrıda da bulunmuyoruz.” [Yukarıdaki aynı kaynak] Bu ise sadece İran’a yönelik bir müzakere baskısı olmanın ötesinde İngiltere’nin de tutumudur. Nitekim cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra İran’ı sarmalına alan isyan olayları sırasında “İngiltere’nin” İran rejimini sarsma ve onu bitirme çabası içine girdiği oldukça açık bir husustu. İngiltere, Fransa ve Almanya ile işbirliği yaparak bir Avrupa baskısı görüntüsü oluşturmaya çalışmaktadır. Bu yöndeki “İsrail” baskısı da bunun cabasıdır. Derken Amerika, Brezilya devlet başkanı ile Türkiye başbakanına İran’a giderek uranyum takas anlaşması imzalamalarını teklif edilmesi ve dolayısıyla Avrupa’nın özellikle de İngiltere ve onun arkasından Fransa’nın yanı sıra “İsrail’in” başını çektiği tehditler ve yaptırımlar dalgasının önünün kesilmesi üzerinde İran ile anlaştı. Nitekim öyle de oldu. Zira İran, Brezilya ve Türkiye’nin gözetiminde İran’ın Tahran’daki barışçıl amaçlı araştırma tesisleri için gerekli olan %20 oranında çok zenginleştirilmiş 120 kg uranyumun takası karşılığında %5,3 oranında az düzeyde zenginleştirilmiş 1200 kg uranyumu Türkiye’ye göndermeyi kabul ettiğini ifade eden son anlaşmayı imzaladı. Bu anlaşmanın özünü ise yaklaşık bir yıl önce İran ile Güvenlik Konseyinin beş büyük daimi üyesinin yanı sıra Almanya arasında yaşanan müzakerelerdeki çıkmazdan kurtulmak için Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı önermişti. Nitekim o zaman bu anlaşma, güvenceler ve garantörler sebebi ile başarısızlığa uğramıştı.

Güvenceler ve garantörlere ilişkin olarak bu anlaşmaya şu iki ana madde eklendi:

1. Uranyum zenginleştirilmesi arabulucu Türkiye’de olacaktır.
2. Bu anlaşmanın uygulanmasına ilişkin olarak Amerika, Fransa ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansından oluşan Viyana Grubu ile yürütülen müzakereler başarısızlığa uğradığında Türkiye, az oranda zenginleştirilmiş uranyumu İran’a iade etmekle yükümlüdür.

Bu anlaşmanın incelenmesi sonucunda Brezilya ile Türkiye’yi gözcülük yapmaya teşvik edenin bizzat Amerika olduğunu görürüz. Zira “Fransa24” internet sitesi, şu haberi geçmiştir: “*Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve Fransa, Brezilya Devlet Başkanı ‘Lula’yı’ Tahran’a resmi bir ziyarette bulunmaya teşvik ettiler ve bu ziyareti yaptırımların önlenmesi için son bir fırsat*

olarak değerdendirdiler.” Yine bir Mısır gazetesi, 18.05.2010’da aynı haberi ismini belirtmediğı haber ajanslarından aktarmıştır.

Bu anlaşmanın hikayesi İran Dışışleri Bakanı Manuđer Muttaki’nin, beş büyük devlet ile geçici üye olan Türkiye ile Brezilya da dahil Güvenlik Konseyinin on beş üyesinin tamamını, Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması’nı [NPT] gözden geçirme toplantılarının sonunda bir akşam yemeğine davet etmesiyle başlamıştır.

Bu akşam yemeğine Amerika Birleşik Devletleri heyetinde ikinci adam olan Alejandro Wolff’un yanı sıra büyükelçilikler düzeyinde temsilciler ile Güvenlik Konseyinin on beş üyesinin hepsinden düşük düzeyde katılımlar olmuştı.

Haber ajansları, akşam yemeğı öncesinde bir Amerikalı yetkilinin şu sözlerini aktardılar: *“Amerika Birleşik Devletleri bu yemeğı, Güvenlik Konseyine yükümlölüklerini yerine getirebileceğini göstermesi açısından İran için yeni bir fırsat olarak görmektedir.”*

Bu anlaşmanın başarılı bir şekilde hayata geçirilmesi, Avrupa’nın Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Rusya ve Almanya ile birlikte hazırladığı onaylanmış bu yaptırımlardan İran’ın son anda kurtulması ve gelecekte herhangi bir anlaşmazlığın çıkması halinde yaptırımlara maruz bırakılmadan önce ona en az üç ay daha süre verilmesi demektir.

Hiç şüphesiz Türkiye ile Brezilya’nın hareketi Amerika’nın telkini ile olmuştur. Bunun kanıtı ise Brezilya, dünyanın sekizinci ekonomik gücü olup ekonomik büyümesini sürdürebilmesi için Amerika’ya muhtaçtır ki o, birkaç ay önce Amerika ile bir askeri savunma anlaşması imzalamıştır.

Türkiye’ye gelince; Türkiye Başbakanı Erdoğan, anlaşma maddelerinin uygulanması meselesinde doğrudan Amerika ile koordinasyon içerisinde olacağını ardından da Washington ile koordinasyon içerisine girildiğini açıklamıştır... Bu açıklamanın bir benzeri de Brezilya’dan gelmiştir!

Amerika’nın, gerek duyduğu anda Türkiye ile Brezilya’ya itimat etmesi, bir taraftan Avrupa ile Yahudi devletinin istediğı gibi İran’a yaptırımlar uygulamaktan kurtulmasında kendisine yardımcı olmaları diğer taraftan ise Amerika’nın Güvenlik Konseyi’nin geçici üyelerini daimi üyeleri aleyhine istismar etmesi anlamına gelmektedir.

Velhasıl: Brezilya ile Türkiye’nin iki yeni taraf olarak İran’ın nükleer dosyasına müdahil olmaları İran’ın beklediğı herhangi bir saldırıya veya sert yaptırımlara maruz bırakılmasının önlenmesi hususunda Amerika’ya yardımcı olacaktır. Çünkü Brezilya ve Türkiye’nin anlaşmanın imzalanmasına müdahil olmaları, bu dosyada İran karşıtı devletlerarası toplumun birliğini açıkça parçalamaktır.

Ayrıca anlaşma, uygulanması için müzakerelerin yapılmasını talep eden genel ifadelerle düzenlenmiştir. Bu da İran’a devletlerarası toplumun özellikle Avrupa’nın baskısı karşısında soluklanma fırsatı vermektedir. Anlaşma ister erken isterse geç uygulansın İran’a yönelik baskı dalgası aşamalı olarak sakinleyeceği gibi Avrupa ile Yahudi devletinin askeri bir eylemde veya fiili etkin yaptırımlarda bulunması için Amerika’yı zor durumda bırakmaları da ortadan kalkacaktır.